כיתות ה'-ו' | תנ"ך | שיעור 3 מתוך 4 | 45 דק' | דברים ל

חמ"ד: לפי תכנית התנ"ך בחמ"ד חומש דברים נלמד בכיתה ו'; בכיתה ה' אפשר ללמד את היחידה כהמשך ליחידת במדבר וכסיום סיפור משה, או כהעשרה. ממלכתי: פרקים נבחרים מספר דברים; יש לבדוק מול תכנית בית הספר לכיתות ה'-ו'.

"ובחרת בחיים": הבחירה בידיים שלנו

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו את הרעיון "לא בשמים היא": המצווה קרובה ואפשרית (ל, יא-יד)
- התלמידים יזהו את שתי האפשרויות שמשה מציב לפני העם ואת הבחירה שהוא ממליץ עליה (ל, טו, יט)
- התלמידים יחברו את רעיון הבחירה לבחירות מחיי היום-יום

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה מנהיג רוצה להשאיר לאנשים שימשיכו בלעדיו?

השאלה מלווה את ארבעת השיעורים ביחידה. בכל שיעור מוסיפים לה תשובה מתוך הסיפור, ובשיעור 4 כל תלמיד כותב תשובה משלו.

🧪 פתיחה

על הלוח שני שלטים: "קשה מדי, זה לא בשבילי" ו"זה קרוב אליי, אני יכול". שואלים: מתי אמרתם לעצמכם את המשפט הראשון, ובסוף התברר שהשני נכון? (למשל לרכוב על אופניים, לשחות, לפתור תרגיל).

מכאן עוברים לפסוקים שבהם משה אומר לעם שהמצווה איננה רחוקה, ושהבחירה בידיים שלהם.

📖 הסבר למורה

לקראת סוף נאומיו משה אומר על המצווה "לֹא־נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ, וְלֹא רְחֹקָה הִוא" (דברים ל, יא). היא "לֹא בַשָּׁמַיִם, הִוא" (יב) וגם "וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם, הִוא" (יג), כך שאיש לא צריך לומר "מי יעלה לשמים" או "מי יעבור את הים" כדי להביא אותה. להפך: "כִּי־קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר, מְאֹד: בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ, לַעֲשֹׂתוֹ" (יד).

אחר כך משה מציב שתי דרכים: "רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם, אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב, וְאֶת־הַמָּוֶת, וְאֶת־הָרָע" (טו). הוא מעיד את השמים ואת הארץ, ואומר "וּבָחַרְתָּ, בַּחַיִּים--לְמַעַן תִּחְיֶה, אַתָּה וְזַרְעֶךָ" (דברים ל, יט).

רעיון מרכזי: משה לא רק מצווה, אלא פונה לבחירה של העם. הפסוקים מניחים שלאדם יש יכולת לבחור בין טוב לרע.

מה כתוב ומה פרשנות: בפסוקים כתוב "המצוה הזאת" ולא מפורש לאיזו מצווה הכוונה. יש מפרשים שהכוונה לכל התורה, ויש שהכוונה לתשובה (שמוזכרת קודם בפרק). בכיתה אפשר להציג זאת כ"שאלה פתוחה של מפרשים", בלי להכריע.

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

דברים פרק ל, פסוקים יא-טו

(יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם--לֹא־נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ, וְלֹא רְחֹקָה הִוא.

(יב) לֹא בַשָּׁמַיִם, הִוא: לֵאמֹר, מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ, וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ, וְנַעֲשֶׂנָּה.

(יג) וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם, הִוא: לֵאמֹר, מִי יַעֲבָר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ, וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ, וְנַעֲשֶׂנָּה.

(יד) כִּי־קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר, מְאֹד: בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ, לַעֲשֹׂתוֹ.

(טו) רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם, אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב, וְאֶת־הַמָּוֶת, וְאֶת־הָרָע.

דברים פרק ל, פסוקים יט-כ

(יט) הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם, אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ--הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ, הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה; וּבָחַרְתָּ, בַּחַיִּים--לְמַעַן תִּחְיֶה, אַתָּה וְזַרְעֶךָ.

(כ) לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בוֹ: כִּי הוּא חַיֶּיךָ, וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ--לָשֶׁבֶת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב, לָתֵת לָהֶם.

הפסוקים הועתקו ממכון ממרא כלשונם, עם הפיסוק של מכון ממרא; סימני הפרשות ({פ}, {ס}) הושמטו.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וּבָחַרְתָּ, בַּחַיִּים" (דברים ל, יט)

💭 **מפרשים:** רש"י: "אֲנִי מוֹרֶה לָכֶם שֶׁתִּבְחֲרוּ בְּחֵלֶק הַחַיִּים, כְּאָדָם הָאוֹמֵר לִבְנוֹ, בְּחַר לְךָ חֵלֶק יָפֶה בְּנַחֲלָתִי". כלומר, לפי רש"י ה' הוא כמו אב שמראה לבנו את החלק הטוב ואומר לו "את זה בחר לך". זה פירוש של רש"י.

📜 **כתוב:** "לֹא בַשָּׁמַיִם, הִוא" (דברים ל, יב)

💭 **מפרשים:** הסבר אפשרי (פרשנות): המצווה מתאימה לבני אדם ואפשר לקיים אותה; אין צורך בגיבור-על או בנס כדי לבחור בטוב.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: "קשה מדי" או "קרוב אליי"? (6 דקות)
2. קריאה מודרכת של ל, יא-יד: מסמנים את המילים "לא בשמים", "לא מעבר לים", "קרוב". ציור בזוגות: שמים, ים, ולב (12 דקות)
3. קריאה של ל, טו, יט-כ: מה שתי הדרכים? מה משה ממליץ? טבלה בדף העבודה (10 דקות)
4. "צומת בחירות": כל קבוצה מקבלת מצב מחיי הכיתה וכותבת מה תהיה "הבחירה בחיים" בו (10 דקות)
5. סיכום וכרטיס יציאה (7 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. איפה, לפי הפסוקים, המצווה לא נמצאת, ואיפה היא כן נמצאת? (ל, יב-יד)
2. אילו שתי אפשרויות משה נותן לפני העם? (ל, טו, יט)

פרשנות (מה זה אומר?)

1. מה, לדעתכם, משה רוצה שהעם ירגיש כשהוא אומר "לא בשמים היא"? (שאלה של פרשנות.)
2. לפי רש"י, למה ה' דומה כשהוא אומר "ובחרת בחיים"? (זה פירוש.)

הערכה (מה דעתי?)

1. ספרו על בחירה טובה שעשיתם השבוע, גם קטנה. מה עזר לכם לבחור בה?

🏁 סיכום השיעור

כל תלמיד משלים: "הדבר קרוב אליי: בפה שלי ___, ובלב שלי ___". מסכמים: לפי הפסוקים, הבחירה בטוב איננה רחוקה, והיא בידיים שלנו.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהשאלות הפתוחות.

💡 הערות למורה

כדאי להיזהר מלהציג את "המוות" בפסוקים באופן מפחיד; זו תמונה של שתי דרכים. בממלכתי אפשר להתמקד ברעיון הבחירה והאחריות; בחמ"ד אפשר להרחיב ברש"י ובקשר לתשובה. למתקשים: דף עם תמיכה. למתקדמים: למה, לדעתכם, משה מעיד דווקא את השמים והארץ (ל, יט)? אפשר להשוות לתחילת שירת האזינו (לב, א).

📝 בדף העבודה

ובחרת בחיים: 6 משימות, כולל שאלת אתגר וכרטיס יציאה, ומחוון בעמוד השני. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- דברים ל (מכון ממרא)
- רש"י על דברים ל, יט (ספריא)

מחוון: "ובחרת בחיים": הבחירה בידיים שלנו

1. **השלמת פסוקים:** קָרוֹב · בְּפִיךָ · וּבִלְבָבְךָ · וּבָחַרְתָּ · בַּחַיִּים. המילה המיותרת: רָחוֹק.
2. לא בשמים ולא מעבר לים. היא קרובה: בפיך ובלבבך.
3. החיים והטוב / המוות והרע. (בפסוק יט גם: הברכה / הקללה.)
4. תשובה פתוחה: כי בחיים הבחירה לא תמיד ברורה כשהיא קורית; כי לפעמים הדרך הקלה מושכת; כי משה רוצה שהעם יבין שהבחירה היא באחריותו. לקבל כל הסבר מנומק.
5. תשובה אישית, למשל: חבר חדש יושב לבד בהפסקה: לשבת איתו או להתעלם.
6. ★ **אתגר:** תשובה פתוחה: פה בלי מעשה הוא דיבורים; מעשה בלי לב הוא הרגל ריק; הלב נותן כוונה, הפה מבטא, והמעשה מקיים. לקבל כל הסבר מנומק.